

”AUKKOJENKO JUMALA?”

Ydinfyysikko K.V. Laurikaisen filosofia
filosofi Ilkka Niiniluodon kritisoitavana

Tieteiden talo 2.10.2018
FM Sami Tähti

ESITYKSEN SISÄLTÖ

- Päähenkilöt lyhyesti: K.V Laurikainen ja Ilkka Niiniluoto
- Laurikaisen keskeiset teesit
- Niiniluodon kritiikki
- Johtopäätökset

PÄÄHENKILÖT LYHYESTI 1/2:

K.V. LAURIKAINEN (1916-1997)

- Laurikainen valmistui fysiikasta filosofian kandidaatiksi vuonna 1940 ja väitteli filosofian tohtoriksi Helsingin yliopistosta vuonna 1950.
- Hän työskenteli vuodet 1952–1960 Turun yliopistossa ensiksi teoreettisen fysiikan dosenttina ja viimeiseksi fysiikan apulaisprofessorina. Vuonna 1960 hän sai Helsingin yliopistosta ydinfysiikan professuurin, jossa tehtävässä hän toimi aina eläkkeelle jääntiinsä, vuoteen 1979, saakka.
- Päätoimensa ohella hänellä oli useita luottamustehtäviä, joista merkittävimpiä olivat Norditan hallituksen jäsenyys (1958– 1970), hiukkasfysiikan komitean puheenjohtajuus (CERN-komitea, 1968–1975), Helsingin yliopiston teoreettisen fysiikan tutkimuslaitoksen johtokunnan puheenjohtajuus (1965–1975) ja Suomen fyysikkoseuran puheenjohtajuus (1961–1962). Lisäksi hänellä oli keskeinen rooli Luonnonfilosofisen Seuran synnyssä.
- Laurikainen piti itse tärkeimpänä elämäntyönään Helsingin ydinfysiikan laitoksen luomista ja sen kehittämistä suurenergiafysiikan laitokseksi.

PÄÄHENKILÖT LYHYESTI 2/2:

ILKKA MAUNU OLAVI NIINILUOTO (1946-)

- Niiniluoto valmistui Helsingin yliopistosta luonnontieteiden kandidaatiksi vuonna 1967, filosofian maisteriksi vuonna 1968, lisensiaatiksi vuonna 1971 ja tohtoriksi (teoreettinen filosofia) vuonna 1974.
- Hän toimi Helsingin yliopiston matematiikan apulaisprofessorina vuodet 1973–1981 ja teoreettisen filosofian professorina vuodesta 1977 alkaen. Hän toimi humanistisen tiedekunnan dekaanina vuosina 1990 ja vuosina 1993–1994. Lisäksi hän toimi yliopiston kolmantena vararehtorina vuodet 1998–2003 ja rehtorina vuodet 2003–2008. Hänet valittiin myös Helsingin yliopiston kansleriksi vuonna 2008.
- Päätoimiensa ohella hän toimi Suomen Filosofisen Yhdistyksen puheenjohtajana vuodesta 1975 lähtien. Lisäksi hän toimi useissa tieteellisissä järjestöissä, joista merkittävimpiä olivat Suomen Tieteentutkimuksen Seura ja suomalainen tiedeakatemia. Hän oli myös Acta Philosophica Fennican päätoimittajana ja oli myös mukana lukuisten muiden tieteellisten julkaisujen toimituskunnissa.
- Niiniluotoa onkin perustellusti kutsuttu ”**valtakunnan viralliseksi filosofiksi**”.

LAURIKAISEN KESKEISET TEESIT 1/2

- Fyysiset ja psyykkiset ilmiöt muodostuvat erottamattoman kokonaisuuden. Havainnoissa psyyke on aina mukana.
- Fysiikkaa ja psykologiaa on pidettävä toisiaan täydentävinä tieteinä, jotka vain yhdessä pystyvät kuvaamaan oikein todellisuutta. Sen perustana on kvanttimekaniikan kööpenhaminalainen tulkinta.
- Kvanttimekaniikka tuo tieteelliseen maailmankuvaan irrationaalisia aineksia. Tämä näyttää ohjaavan tielle, jossa murtuu raja "luonnollisten selitysten" ja "yliluonnollisen" väliltä. Tieteen ja uskonnon suhdetta on tarkasteltava uudesta näkökulmasta.

LAURIKAISEN KESKEISET TEESIT 2/2

- Mikrofysiikan lait ovat aidosti tilastollisia.
- Länsimainen kulttuuri on tullut käännekohtaan, jossa perussuuntaa on pakko muuttaa.
- Fysiikka on vaarallisella tiellä, jos yliopistoissa laiminlyödään fysiikan filosofisten peruskysymysten pohdinta. Tällöin tutkijat eivät pysty enää arvioimaan oman tutkimuksensa suuntaa, vaan keskittyvät pelkästään detaljikysymyksiin.
- Kukaan, jota kutsutaan filosofiksi, ei todella ymmärrä, mitä tarkoitetaan komplementaarisella kuvailulla.

NIINILUODON KRITIIKKI 1/3

- Laurikaisen argumentit etenevät parhaiden luonnontieteellisten teorioiden indeterministisyydestä Jumalan olemassaoloon ja johdatukseen. Tämä perustuu siihen, että Laurikainen ei ole itse luopunut deterministisestä ajatuksesta.
- Kvanttiteoria on upotettavissa metafyyssiseen deterministiseen teoriaan, jossa Jumala on piilomuuttuja.

NIINILUODON KRITIIKKI 2/3

- Laurikainen, joka vastusti avoimeen ristiriitaan tieteen tulosten kanssa asettuvaa kreationismia, oli itse vakuuttunut tieteen ja uskonnon perimmäisestä yhteensopivuudesta.
- Laurikaisen puolustus kristilliselle opille perustui eräänlaiseen rauhanomaiseen rinnakkaiseloon: jos Raamattua ei pidä käyttää luonnontieteen oppikirjana, niin vastaavasti tieteestä ei myöskään pidä tehdä uutta uskontoa, jossa elämän ja olemassaolon peruskysymysten kuvitellaan olevan ratkaistavissa järkeen perustuvien menetelmin.

NIINILUODON KRITIIKKI 3/3

Niiniluodon mukaan keskustelussa päädyttiin seuraavaan dilemmaan:

**Laurikaisella joko ON filosofinen argumentti
irrationaalisen tekijän olemassaololle tai
filosofista argumenttia EI ole.**

Niiniluoto katsoi, että:

- **ON** -tapauksessa Laurikaisen argumentin todistusvoima on puutteellinen.
- **EI** -tapauksessa puhe on kvanttimekaniikan indeterminismiin perustuvasta pakosta arvostella materialismia, mikä taas on lukijoiden harhaan johtamista.

JOHTOPÄÄTÖKSET 1/4

Laurikaisen filosofiassa on nähtävissä vaikutteita monesta eri filosofisesta suuntauksesta. Filosofi Lauri Snellman on vakuuttunut, että Laurikaisen filosofista asennetta kuvaa parhaiten pragmatismi. Pragmatismi on lähtöisin Charles S. Peircen ajattelusta pääajatuksenaan, että tiedolle ja teorialle syntyy merkitys vasta, kun niitä soveltavat ympäristössään toimivat elävät olennot. Pragmatismi vastustaa käsitystä, jonka mukaan ihmisten äly ja kieli yksin kuvastavat todellisuutta.

Niiniluoto on taas vakuuttunut siitä, että Laurikainen edustaa mekanistista reduktionismia. Reduktionismin mukaan elävien olentojen toimintojen selittäminen noudattaa samaa mekanistisen filosofian kaavaa kuin fysiikassa. Reduktionismi on lähtöisin Descartesilta, joka katsoi, että biologiset organismit ovat monimutkaisia koneita.

JOHTOPÄÄTÖKSET 2/4

Laurikaisen voisi Luonnonfilosofisen Seuran perustajajäsenenä ajatella ammentaneen filosofisia näkemyksiään juuri luonnonfilosofiasta. Näkemys ei ole kuitenkaan näin helposti selitettävissä, koska nykyaikainen filosofinen määrittely ei tunnista luonnonfilosofiaa filosofiaksi ollenkaan.

Toisaalta Laurikaisen filosofiassa on havaittavissa viitteitä dekonstruktioista. Dekonstruktio keskittyy vastapareihin, kuten feminiinisyyteen ja maskuliinisuuteen, heterouteen ja homouteen. Se pyrkii esittämään ne yhteen kietoutuneina ja mahdottomina erottaa toisistaan. Dekonstruktionismien mukaan jonkin seikan merkitys syntyy aina suhteessa siihen mitä ei ole. Totuus ei ole koskaan absoluuttinen.

JOHTOPÄÄTÖKSET 3/4

Laurikainen piti selvänä, että kvanttimekaniikan kööpenhaminalaisen tulkinnan tuoma indeterminismi pakottaa luopumaan materialistisesta maailmankuvasta. Niiniluoto puolestaan vastusti ehdottomasti tällaista ajatusta.

Laurikainen korosti, että kvanttimekaniikkaan liittyvä tilastollinen kausaliteetti pakottaa meidät hyväksymään tieteellisessä maailmankatsomuksessa olevan periaatteellisen aukon, mikä taas johtaa pakosta materialismin kritiikkiin. Tätä Niiniluoto ei hyväksynyt, vaan puhui "aukkojen jumalasta".

JOHTOPÄÄTÖKSET 4/4

Niiniluoto osallistui keskusteluun oletuksella, että Laurikaisella olisi esitettävään jokin filosofinen argumentti "irrationaalisen" tekijän olemassaololle ja materialismia vastaan.

Argumenttien esittämisen sijaan Laurikainen kuitenkin totesi kaikkien hänen aikaisempien filosofisten argumenttinsa olevan vain väärinkäsitystä, sillä **usko jumalaan tulee ensisijaisesti muuta tietä kuin filosofisen erittelyn kautta.**

Tämä Laurikaisen lause kiteyttää hyvin hänen sanomaansa.

Niiniluoto ei saanut keskustelun aikana Laurikaiselta kaipaamaansa filosofista argumenttia väitteiden taakse, ja heidän väittelynsä kuivui kasaan.

KIITOS MIELENKIINNOSTANNE

”Aukkojenko jumala?”

Ydinfyysikko K. V. Laurikaisen filosofia filosofi Ilkka Niiniluodon kritisoitavana

<http://jultika.oulu.fi/Record/nbnfioulu-201804051433>